

A kötelező szavazás.

Írta: BÚZA LÁSZLÓ,

I.

A küszöbön álló parlamenti reform élénken foglalkoztatja a közvéleményt, első sorban a reformnak az az alapkérdése, hogy milyen terjedelmű legyen a választói jog, általános-e vagy censusos, általában, hogy mik legyenek azok a feltételek, melyekhez a törvényhozás e választásokban való részvétel jogát köti, másodsorban a szavazás titkosságának és a községenkénti szavazásnak a kérdése. A parlamenti választói jog többi nagyjelentőségű problémái azonban - minő az arányos képviselet, a lajstromos szavazás stb. - alig részesülnek figyelemben. Pedig egy olyan nagyarányú parlamenti reform alkalmából, a minő előtt mi állunk s a mely egész állami életünkre óriási kihatással lesz, mindezek a részletkérdések alapos megvitatás tárgyát kell hogy képezzék.

Ilyen érdekes és nagyjelentőségű probléma a kötelező szavazás kérdése is. VUTKOVICH SÁNDOR írt 1903-ban erről a kérdésről egy monographiát,¹⁾ melyben a kötelező szavazás mellett foglal állást. Újabban EÖTTEVÉNYI NAGY OLIVÉR,²⁾ EDVI ILLÉS KÁROLY,³⁾ FERDINÁNDY GÉZA⁴⁾, KRÜGER ALADÁR⁵⁾ és KATONA

¹⁾ VUTKOVICH: A kötelező szavazás. Pozsony, 1903.

²⁾ EÖTTEVÉNYI NAGY O.: A választói jog problémái. Budapest, 1907. 104-182. 1.

³⁾ EDVI ILLÉS KAROLY: Kötelező szavazás. Jogállam. VIII. k. 1909. 170. és k. 1.

⁴⁾ FERDINANDY: A választói jog történeti fejlődése. Magyar Társadalomtudományi Szemle. II. évf. 897-913.

⁵⁾ KRÜGER: Az általános választójog kérdéséhez Magyarországon. Budapest, 1908. Kl. a Kath. Szemléből.

MÓRICZ,¹⁾ a belügyministerhez felterjesztett emlékiratok közül pedig a pécsi jogakadémia, a Kath. Népszövetség s a Keresztény Socialis Szövetség emlékirata nyilatkozott a szavazás kötelezővé tétele mellett. A kötelező szavazás ellen eddig a magyar irodalomban tudtunkkal csak BALOGH ARTHUR foglalt állást.²⁾

A kötelező szavazás intézménye abban áll, hogy a parlamenti képviselők választásában való részvétel jogi kötelességgé tétetik, melynek indokolatlan nem teljesítése esetén az illetőket büntetéssel sújtják. Ahol a szavazás nem kötelező – pl. nálunk, Magyarországon – teljesen a választó tetszésétől függ, hogy leadja-e a képviselőválasztás alkalmával szavazatát; ha valaki nem vesz részt a szavazásban, az állam nem vonja érte felelősségre és nem bünteti meg. Emellett a rendszer mellett a választóknak egy tekintélyes része mindig távol marad a szavazástól. így, hogy csak egy pár adatot említsünk, Németországban (1907.) 847, Franciaországban (1993.) 70, Olaszországban (1897.) 58-53, Svájcban (1908.) 52.58%-a él az összes választóknak szavazati jogával. Magyarországon 1896-ban a bejegyzett választók 73.6, 1901-ben 67.4, 1905-ben 67.8, 1906-ban 62, 1910-ben 69.3%-a szavazott le. Ezek a számok természetesen az országos átlagot jelentik. Nálunk, Magyarországon a legközelebbi képviselőválasztás alkalmával is több kerület volt, ahol a választóknak a fele sem adta le szavazatát.

A választók abstinentiájának kétségkívül hátrányos következményei vannak. Elsősorban azt eredményezi, hogy a parlament nem fogja helyesen visszatükrözni a nép politikai gondolkodását. A szavazástól való tartózkodás csak akkor nem lenne a parlamenti pártok erőviszonyaira befolyással, ha minden párt hivei egyenlő arányban tartózkodnának a szavazástól. Holott a tapasztalat azt mutatja, hogy az abstinensek nagyon is különböző arányban kerülnek ki a különböző pártok hivei közül. Egy jól szervezett párt sokkal nagyobb arányban képes a maga szavazóit az urna elé állítani, mint egy rosszul szervezett vagy éppen egy teljesen szervezetlen. Egyéb

¹⁾ KATONA MÓRICZ: Választójogi glosszák. A pozsonyi kir. jogakadémia évkönyve az 1911-12. isk. évről. 22-27. 1.

²⁾ BALOGH: Politika. II. kiadás. Budapest, 1911. 175. és k. 1.

körülmények, a kormány részéről jövő pressio, a közönség részéről jövő terrorizmus stb. mind különböző arányban tartják vissza a különböző pártok híveit a szavazástól.

Amíg az abstinentia csak kis mértékben idéz elő eltolódásokat a parlamenti pártok erőviszonyaiban, addig kicsi a baj; de megtörténhetik az is, hogy egy jól szervezett s a többi pártokat terrorizáló kisebbség jut a parlamentben többséghez s így a parlament nem az igazi nemzeti akaratot fogja kifejezésre juttatni. Ez pedig már a népképviselőlet alap gondolatával és lényegével áll teljes ellentétben.

Az abstinensek nagy száma bonyodalmakat idézhet elő a politikai életben. A választók nagy részének pártállása és politikai gondolkozása teljesen homályban marad. A statisztika nem tudja megállapítani, hogy az abstinensek melyik párt hívei sorából kerültek ki, ennek a meghatározására megbízható eszköz nem áll rendelkezésünkre. Az abstineneket mindegyik párt a maga emberei gyanánt tekinti. A kisebbség ennek következtében azt fogja hirdetni, hogy voltaképpen ő a nemzet igazi akaratának a kifejezője, mert az abstinensek, ha a kormány erőszakos eszközei vissza nem tartották volna őket, mind a kisebbség jelöltjeire adták volna szavazatukat. A kisebbség ezen az alapon kétségbe vonhatja a többség uralmának jogos voltát, a mi obstructióhoz és egyéb parlamenti zavarokhoz vezethet.

A parlamentnek, ha a választók 30-40%-a, vagy éppen fele tartózkodik a szavazástól, nincs meg a szükséges tekintélye s monarchiában nem lesz képes akaratát elég erővel képviselni az államfő akaratával szemben.

Mindezek a szempontok azt teszik kívánatossá, hogy a választók lehetőleg teljes számmal vegyenek részt a szavazásban. A kötelező szavazás éppen ezt akarja biztosítani. A cél tehát kétségkívül helyes; de a cél helyessége még nem jelenti magának az intézménynek a helyességét. Vizsgálunk kell először, hogy elméletileg indokolható-e a kötelező szavazás, másodsor, hogy gyakorlati szempontból milyen előnyei és hátrányai vannak ennek a rendszernek.

Az első kérdés az, hogy a parlamenti választói jog jogi fogalmával és jogi természetével összeegyeztethető, tehát *elméletileg indokolható-e a kötelező szavazás?*

A parlamenti választói jog jogi természetére nézve két ellentétes nézettel találkozunk az irodalomban, az egyik szerint egyéni jog, a másik szerint közfunctio. A modern államjog az utóbbi nézetet fogadja el. Az államhatalom alanya az állam; egyesek csak az állam nevében, mint annak orgánumi vehetnek részt az államhatalom gyakorlásában. A monarcha sem egyéni jogát gyakorolja akkor, mikor törvényt szentesít, vagy hivatalnokokat nevez ki, hanem, mint állami szerv végez, bizonyos, az ő hatáskörébe utalt functiókat. Éppen így a polgárok sem egyéni jogot gyakorolnak akkor, midőn képviselőválasztás alkalmával leadják szavazatukat. A képviselő állami orgánum s így a képviselőválasztás államhatalmi functio, éppen olyan szervező tevékenység, mint a minister vagy egy más állami hivatalnok kinevezése. A kettő között csak az a különbség, ami általában a választás és a kinevezés között van, hogy t. i. az egyik szervező tevékenységet egy ember egyedül hajtja végre, a másikat pedig az egyéneknek egy összeműködő nagyobb száma.

A választó polgár éppen oly kevésbé gyakorol egyéni jogot, mint az államfő a miniszerelnök kinevezésénél. A polgároknak joguk van ahhoz, hogy amennyiben a törvény által megállapított feltételeknek megfelelnek, választók, tehát állami orgánumok gyanánt való elismerésüket követeljék; ez a jog egyéni joguk a polgároknak, egy közjog, mely őket az állammal szemben illeti meg; de maga a szavazatleadás, a választásban való részvétel nem egyéni jognak a gyakorlása, hanem állami functio. Csak akkor lehetne egyéni jog, ha az államhatalom nem az államot, hanem, mint ROUSSEAU tanította, a polgárok öszszeségét illetné meg s minden polgár rendelkeznie a souverainitás egy atomjával. A választói jognak mint egyéni jognak a felfogása éppen ezen a ROUSSEAU-féle elméleten nyugszik, amely szerint a szavazati jogot a polgárok, mint a souverainitás részesei gyakorolják velük születtett és nem az állam által adott képességnél fogva.

A választói jog tehát nem egyéni jog s az az elmélet sem helyes, amelyet COUTANT ¹⁾ és SPIRA ²⁾ fejtenek ki a köte-

¹⁾ COUTANT: Le vote obligatoire. Paris, 1898. 53. és k. 1.

²⁾ SPIRA: Die Wahlpflicht. Wien, 1909. 150. és k. 1.

lező szavazásról írott munkáikban s mely a két előbbi elmélet kombinálásával a választói jogot részint közfunkciónak, részint egyéni jognak tekinti. Jogi szempontból ez a kombinálás teljesen tarthatatlan, a választói jog vagy subjectiv joguk az egyeseknek vagy nem az; de subjectiv jognak s egyszersmind a subjectiv jogot fogalmilag kizáró közfunkciónak tekinteni teljes lehetetlenség.

SPIRA azzal érvel a maga álláspontja mellett, hogy a választó a szavazat leadásánál nemcsak a közérdekre, hanem az ő egyéni osztályérdekeire is tekintettel van, sőt amint a tapasztalat mutatja, rendszeren ez utóbbi a döntő szempont. Ez a tény azonban egyáltalában nem bizonyít amellet, hogy a választói jog egyéni jog. Hiszen a kormány is tekintettel lehet egyes kinevezéseknél párt-, osztály-, sőt egyéni érdekekre is, mégis kétségtelen, hogy a kormány a kinevezéseknél nem egyéni jogát gyakorolja, hanem közfunkciót végez. Vagy még inkább áll ez a parlamenti tagokra nézve. Ha a választások alkalmával osztályérdekek ütköznek össze, a parlamenti képviselők ezeknek az osztályérdekeknek a képviselői lesznek, mégis bizonyos, hogy nem subjectiv jogukat gyakorolják, amikor egy törvényjavaslatot elutasítanak vagy megszavaznak, hanem mint állami orgánumok hatáskörükbe utalt államhatalmi funkciót végeznek.

Ha a választói jog egyéni jog volna, akkor a kötelező szavazás intézményét elméletileg nem lehetne megindokolni. Subjectiv jogaik felett az egyesek szabadon rendelkezhetnek, nem lehet őket e jogok gyakorlására kényszeríteni. Senkit sem kényszeríthet az állam arra, hogy az adósától követelje a kölcsön adott összeget, vagy hogy egy követelését beperecsítse. Az egyéni jog elméletével a kötelező szavazás teljesen összeegyeztethetlen.

Egészen más eredményre jutunk azonban, ha a közfunctio-elmélet szempontjából nézzük a kérdést. Ha a választásban való részvétel közfunctio, semmi elméleti akadály nincs, hogy az államjogi kötelességgé tegye a választói jog gyakorlását éppen úgy, amint jogi kötelességgé teszi és büntető sanctiókkal látja el az esküdtbíráskodásban való részvételt.

A kötelező szavazás intézménye tehát elméletileg nem kifogásolható; de másrésről nem áll az, mintha a választási

jog fent kifejtett fogalmából szükségképpen következnek, hogy a szavazásban való részvételnek jogi kötelességnek kell lenni. Amire olyan szívesen hivatkoznak a kötelező szavazás hívei, hogy minden közjog egyszersmind közkötelesség, nem egyéb, mint frázis, amely semmi esetre sem nyerhet az összes közjogokra, hanem legfeljebb a politikai jogokra alkalmazást s azokra sem olyan értelemben, mintha gyakorlásukat feltétlenül jogi kötelességgé kellene tenni és büntetőjogi sanctiókkal kellene ellátni.

A politikai jogok közül jogi kötelességgé van téve az esküdtbíráskodásban való részvétel. Ezt az intézmény természetere kívánja meg. Az esküdtszéki bíráskodás bizonyos meghatározott számú polgárnak a közreműködését feltételezi s így nem lehet az egyesek tetszésére bízni, hogy részt vesznek-e a bíráskodásban, mert esetleg nem jelentkeznék kellő számú esküdt s a tárgyalás nem volna megtartható. De a képviselőválasztást nem fogja megghiúsítani, ha a polgárok bizonyos százaléka tartózkodik is a szavazástól. Itt tehát az a szempont, amely az esküdtbíráskodásnál indokoltá teszi a büntetőjogi sanctiókat, nem forog fenn.

MALLAT az egyéni szabadságot látja megsértve a kötelező szavazás által.¹⁾ Szerinte a választásban való részvételt csak akkor lehetne kötelezővé tenni, ha a polgárokat előleges jelentkezés alapján, mintegy a saját kívánságukra vennék fel a választók névjegyzékébe s így csak azokat kényszerítenek a szavazásra, akik önmaguk elvállalták ennek a kötelességnek a teljesítését. Ez az álláspont egészen tarthatatlan. Az egyéni szabadság sohasem abszolút, egyebek mellett az állampolgári kötelességek is természetes és szükséges korlátjait képezik; a tankötelesség, az adófizetés, a katonáskodás kötelessége stb. A kötelező szavazás intézménye e választásban való részvételt is ilyen állampolgári kötelességgé teszi. Ha valaki a kötelező szavazásban az egyéni szabadság megsértését látja, annak az összes állampolgári kötelességek eltörlése mellett kellene állást foglalni.

Elméleti szempontból tehát a kötelező szavazás nem kifogásolható, lássuk másodszor, hogy *politikai, czélszerűségi*

¹⁾ MALLAT: Le vote obligatoire. Revue politique et parlementaire. 48. kötet. 1906. 119. és M. 1.

szempontok indokoltá teszik-e ezt-az intézményt? Ha a politikai tudomány szempontjából nézzük a kérdést, nem foglalhatunk a kötelező szavazás mellett állást.

A szavazástól való tartózkodásnak megvannak a maga mélyen fekvő okai. Az nem egyszerű renitentia a polgárok részéről, amely büntetésekkel könnyen megszüntethető. Az abstinentia mindenesetre sajnálatos jelenség, de nem akkor járunk el helyesen, ha magát a külső jelenséget igyekezünk erőszakos módon eltüntetni; azokat az okokat kell megszüntetnünk, melyek azt a sajnálatos eredményt létre hozzák.

Ezek az okok részint alanyiak, részint tárgyiak. Az alanyi okok közé tartozik mindenekelőtt a bátortalanság. A választók nagy része gazdaságilag nem elég független, nem mer részt venni a választásban, mert fél, hogy ezzel existenciáját kockára teszi. Ez az aggodalom ugyan sok embernél alaptalan, sokan inkább csak képzelik, hogy függő helyzetük miatt nem nyilváníthatják szabadon véleményüket; de az kétségtelen, hogy az abstinensek nagy számát ez az ok tartja vissza a szavazástól. Vajjon ezekkel szemben indokolt-e kötelezővé tenni a szavazást? Méltányos dolog-e őket arra kényszeríteni, hogy existenciájuk kockára tételével is részt vegyenek a választásban? Sokkal természetesebb, ha azokat az okokat szüntetjük meg, amelyek visszatartják őket a szavazástól. El kell látni a szükséges garantiákkal a politikai véleménynyilvánítás szabadságát s az abstinenseknek ez a csoportja önmagától megszűnik.

Vannak választók, akiket a közöny, és pedig a tudatlanságból eredő közöny tart vissza a szavazástól. A választói jog nagyarányú kiterjesztése mellett egészen iskolázatlan és műveletlen egyének is bejutnak a választók közé, akik semmit sem tudnak az államról és a politika nagy kérdéseiről s akiket a politikai küzdelmek éppen ezért egészen hidegen hagynak. Az abstinenseknek aránylag nem nagy száma fog ugyan ezeknek az egyéneknek a sorából kikerülni. Nem azért, mintha nem volnának nagy számmal ilyenek, hanem azért, mert a pártok agitációjának rendszeren sikerül az ilyen egyéneket a szavazó urna elé állítani. Ha egyesekkel szemben ez még sem sikerül, annak az állam szempontjából örülni kell s teljesen indokolatlan volna büntetésekkel kényszeríteni őket szavazásra.

Az állam ügyei iránt való közönyösség nemcsak tudatlanságból fakadhat. Vannak nagyobb műveltséggel rendelkező egyének is, akik semmit sem törődnek a közügyekkel, akikben olyan gyenge az államhoz való tartozásnak az érzete, hogy csak azok a politikai kérdések tudnak náluk érdeklődést kelteni, amelyek egyéni érdekeiket is közvetlenül érintik. Nyíltan hirdetik, hogy az államügyekkel nem gondolnak, azok intézését átengedik a »hivatásos« politikusoknak. Az ilyen egyénekkal szemben megint nem indokolt a kötelező szavazás. Ez az intézmény nem fog melegebb ragaszkodást ébreszteni bennük a haza iránt, sőt esetleg még jobban elhidegíti őket; a kényszer boszút és elkeseredést fog támasztani. Itt is sokkal természetesebb és helyesebb az abstinentiának az okát szüntetni meg. Gondoskodni kell intensív állampolgári nevelésről, már az elemi iskolában bele kell nevelni a gyermekekbe azt a tudatot, hogy ők egy nagy közületnek egyedül tehetetlen tagjai, akiknek már saját érdekükben is kötelességeik vannak a köz iránt.

Ez az intensív állampolgári nevelés meg fogja szüntetni azt az abstinentiát is, amelynek oka a *kényelemszeretet*. Vannak választók, akik csak azért nem vesznek részt a szavazásban, mert kényelmetlennek tartják, hogy a szavazás helyére menjenek, ott esetleg egy ideig várakozzanak, hogy megzavarják e miatt rendes napi életmódjukat, lemondjanak egy kártyapartiról, egy vadászatról, vagy egy automobilkirándulásról. Büntetések az ilyen kényelemszerető választóknak az indolentiáját sem fogják megtörni.

A választók egy részét a *választási küzdelem durvasága és izléstelensége* tartja vissza a szavazástól. Hogy a választási harcot erkölcsileg nem mindig correct fegyverekkel vívják meg, azt éppen a magyarországi képviselőválasztásokból nagyon jól tudjuk. Meggyanúsítás, kíméletlen személyi támadások, a magán- és családi élet ügyeinek durvahangú tárgyalása rendesen ott szerepelnek a mandátumért küzdő pártok arsenáljában. Nem lehet csodálkoznunk, hogy a választási küzdelemnek ez a durvasága éppen a nagyobb műveltségű és finomabb lelkületű egyének közül sokat visszatart a szavazástól. Az államnak mindaddig nem is lehet őket büntetésekkel arra kényszeríteni, hogy a választásban részt vegyenek,

amíg az erkölcsök finomodása és a műveltség terjedése ezeket az állapotokat meg nem szünteti. Ha pedig megszünteti, akkor büntetőjogi sanctiókra természetesen nincs többé szükség.

Azokban a kerületekben, ahol előre bizonyos a választás kimenetele, sokan feleslegesnek tartják, hogy leszavazzanak. Tudják, hogy az ő szavazatuk a választás eredményét úgysem fogja megváltoztatni, mert egészen kétségtelen vagy az, hogy a jelöltjük az ő szavazatuk nélkül is fényes győzelmet arat, vagy az, hogy az ő szavazatuk dacára is kisebbségben fog maradni. A statisztikai adatok nagyon világosan mutatják, hogy azokban a kerületekben, ahol erős a választási küzdelem, az abstinensek arányszáma rendesen alacsony, míg ott, ahol az ellenfél csak a »zászló becsületéért« állít jelöltet, a választóknak alig 30-40%-a szavaz le. Azokban az államokban, ahol nincs arányos képviselő, ahol minden kerület egy képviselőt választ a leadott szavazatok abszolút többségével, a dolog természete szerint mindig nagy számmal lesznek abstinensek, akiket ez az elv tart vissza a szavazástól. Amíg az állam a merev többségi elv alapján szabályozza a képviselők választását s teljesen elzárja a kisebbség érvényesülésének az útját, nem is lehet a kisebbség tagjait büntetésekkel arra kényszeríteni, hogy a győzelem, sőt az érvényesülés minden legkisebb reménye nélkül részt vegyenek a választási küzdelemben. Egészen más a helyzet arányos képviselő mellett. Az arányos képviselőnek a lényege abban áll, hogy minden párt annyi százalékát kapja meg a mandátumoknak, ahány százaléka az összes szavazatoknak a választás alkalmával az ő jelöltjeire esett. Ez a rendszer képes egyedül biztosítani úgy a többségi, mint a kisebbségi pártok igazságos érvényesülését. E mellett a rendszer mellett legalább az abstinensek most tárgyalt csoportjával szemben nincs szükség a kötelező szavazásra, mert egy szavazat is befolyásolja a választási arányszámot s előmozdítja a párt érvényesülését.

Sokan azért tartózkodnak a szavazástól, mert *nincs megfelelő jelöltjük*. A jelöltek egyikére sem akarnak szavazni vagy személyi okokból, vagy azért, mert politikai programjukat nem helyeslik. Mindenütt, ahol több párt van a parlamentben, nagyon könnyen előfordulhat ez az utóbbi eset. Tegyük fel pl., hogy nálunk egy munkapárti választó kerüle-

tében nem állít jelöltet, csak a Justh-párt és a néppárt. Nem lehet a választót büntetéssel arra kényszeríteni, hogy ilyen párt jelöltjére szavazzon le, amelynek a programját nemcsak nem helyesli, hanem egyenesen kárhóznak tartja. A kötelező szavazás intézményével csak szavazat leadásra lehet a választókat kényszeríteni, de nem szabad korlátozni a véleménynyilvánítás szabadságát s így nem lehet kényszeríteni arra, hogy két vagy három jelölt közül egyre feltétlenül leszavazzanak. Kötelező szavazás mellett tehát vagy azt kell megengedni, hogy a választó tetszés szerint bárkire leszavazzon, vagy azt, hogy üres szavazólapokat is adhasson be, illetőleg nyilvános szavazás esetén kijelenthesse, hogy a jelöltek egyikére sem szavaz. Ez azonban már a kötelező szavazás mikénti szabályozásának a kérdése, amelylyel később fogunk részletesen foglalkozni. Itt csak arra mutatunk rá, hogy arányos képviselő mellett az abstinentiának ez az oka is esik.

Az abstinentek között különös figyelmet érdemelnek azok, akik mintegy passiv resistenciából nem vesznek részt a szavazásban. Nem ismerik el a fennálló államformát, nincsenek megelégedve az alkotmány nyal, ezért távol tartják magukat a politikai élettől, mint pl. Olaszországban a klerikálisok. Hogy helyes politika-e ez a passivitas az illető párt szempontjából, az a körülményektől függ s nem lehet felette olyan határozott, általános ítéletet mondani, mint MOREAU ¹⁾ és COUTANI ²⁾ mondanak. Ők öngyilkosságnak nevezik a passivitas politikáját, holott az bizonyos körülmények között alkalmas eszköz lehet a párt gyengeségének az elpalástolására. A látzólag tétlen párt titkon előkészíti a talajt, hogy később teljes erővel léphessen actióba.

Minket e helyen nem az a kérdés érdekel, hogy az illető párt szempontjából helyes-e a passivitas politikája, hanem az, hogy milyen hatása van ennek a passivitásnak az állami életre, kívánatos és szükséges-e azt a kötelező szavazás segítségével megszüntetni. Ha figyelembe vesszük, hogy a passiv pártok tagjai az üldözött martir szerepét játszó s ezzel igyekeznek maguk mellett hangulatot csinálni, a fennálló

¹⁾ MOREAU: Le vote obligatoire. Revue polit, et parlam. 7 botet 42 1.

²⁾ COUTANT: i. m. 66 es k. 1.

állami rend ellen pedig ellenszenvet támasztani, hogy az ilyen pártok ereje teljesen ismeretlen s hirtelen actióba lépésük máról-holnapra váratlanul egészen új politikai helyzetet teremthet, semmiesetre sem mondhatjuk a passivitást az állam szempontjából örvendetes jelenségnek. De hogy kívánatos-e a kötelező szavazás intézményével megtörni ezeknek az államellenes pártoknak a passivitását és actióra kényszeríteni őket, az már egészen más kérdés, amelyre feltétlenül igennel felelni nem lehet.

Vannak másodsor *tárgyi okok*, vagyis külső körülmények, melyek a választókat a szavazástól visszatartják. Ilyen minden előtt *a szavazás helye*. Ahol nem községenkénti a szavazás, ahol a választóknak esetleg több mértföldnyi utat kell megtenniök, hogy a szavazás helyére jussanak, a választásban való részvétel sok fáradságba, költségbe és idővesztésbe kerül. Nem lehet csodálkoznunk, ha ez a körülmény sok választót visszatart a szavazástól. Ha községenkéntivé tesszük a szavazást, ha megadjuk a lehetőséget, hogy minden választó a saját községében, rendes napi munkájának a megzavarása nélkül leszavazhasson, az abstinensek száma mindenesetre csökkenni fog.

Ugyanilyen befolyással van az abstinensek számára *a szavazás ideje is*. Sokan azért nem vesznek részt a szavazásban, mert nem szavazhatnak le rendes napi munkájuknak a megzavarása nélkül. Meg kell engedni, hogy különösen a munkások este, a munkaidő befejezése után is leadhassák szavazatukat, vagy vasárnapra kell tenni a választásokat, amint sokan sürgetik s amint azt az 1894-iki belga törvény a rendes választásokra 'nézve elő is írja s a leszavazók arányszáma feltétlenül emelkedni fog.

Téli választásokon a nagy hideg miatt, főleg ha nem községenkénti a szavazás, egyenlő körülmények között kevesebben fognak részt venni, mint egy őszi vagy tavaszi választáson. Nyáron viszont az a körülmény növeli az abstinensek számát, hogy a választók közül sokan nem tartózkodnak rendes lakóhelyükön.

A nagyarányú belső vándorlások is befolyással vannak a leszavazók arányszámára. Sokan nincsenek a választás alkalmával abban a kerületben, melynek választó névjegyzé-

kébe felvették. Az ilyen választóknak meg kell engedni a levél útján való szavazást. Hogy a választó posta útján küldhesse be szavazatát, annak semmi elvi akadálya nincs; az úgy a titkos, mint a nyilvános szavazással összeegyeztethető. A gyakorlatban mindössze a választók személyazonosságának s a szavazat hitelességének az igazolása okoz bizonyos nehézséget, de, hogy ez a nehézség sem leküzdhetetlen, azt világosan igazolja az a körülmény, hogy több államban, így Norvégiában, Bern és Aargau svájci kantonokban már megvalósítást is nyert.¹⁾

A leszavazok arányszáma annál nagyobb, *minél fontosabb politikai kérdések körül forog a választási harc* s minél elkeseredettebb a küzdelem a pártok között. Hogy a választások politikai jelentősége mennyire befolyásolja a leszavazok számát, azt nagyon érdekesen mutatják éppen a magyarországi statisztikai adatok. Az 1905-iki választásnál, amely a szabadelvű párt évtizedes uralmának vetett véget, daczára a januári hidegnek, 67.8 volt a leszavazok arányszáma; 1906-tan, mikor alig volt választási küzdelem, mert a szabadelvű párt feloszlott, a szövetkezett pártok pedig nem vették fel egymással szemben a harcot, ez az arányszám 62-re esett, az 1910-iki választásoknál pedig, amely a koalíciót buktatta meg s elkeseredett küzdelem után az újonnan alakult munkapártot juttatta többséghez, a leszavazok arányszáma újból felszökött 69.3-ra.

Növeli az abstinensek számát a *választási rendszer tökéletlensége*, főleg minden oly intézkedés, amely az egyes szavazatok jelentőségét csökkenti. Ez az oka annak, hogy arányos képviselő mellett egyenlő körülmények között mindig nagyobb a leszavazok arányszáma, másrésről, hogy ott, ahol közvetett a szavazás, az ősválasztóknak rendszeren a fele sem szavaz le. Közvetett választásnál a választók nem a képviselőjelöltre szavaznak, hanem csak electorokat választanak maguk közül. Ez a rendszer a polgárok politikai befolyását a minimumra redukálja s így nem lehet csodálkoznunk azon, hogy az elector-választások nem tudnak nagyobb

¹⁾ SPIRA i. m. 84-85. Érdekes e helyen megemlíteni, hogy Neuchâtel svájci kantonban viszont a bizottság a gyengéktől és betegetől kívánságukra a lakásukon veszi át egy delegatiója útján a szavazatokat.

érdeklődést kelteni. Hogy a közvetett választás mennyire csökkenti a választók érdeklődését és a leszavazok arányszámát, azt igen világosan mutatják az osztrák választási statisztika adatai. Ausztriában az 1907-iki reformig az általános választói jog kúriájában részint közvetlen, részint közvetett volt a választás. Közvetlen volt az egész Alsó-Ausztriában és – 1901 óta – Krajnában, továbbá a görcei, a prágai, a brünni, a lemergi, a krakkói és a trieszti választókerületekben. Ezekben a kerületekben 1897-ben az V. kúria választóinak 71.9, 1901-ben 56.7%-a szavazott le, míg ugyanekkor a birodalom többi részeiben, ahol közvetett volt a választás, csak 35.6, illetőleg 1901-ben 28.9 volt ugyanebben a kúriában a leszavazok arányszáma, vagyis közvetlen választás mellett körülbelül kétszer annyian szavaztak le, mint közvetett választás mellett.

Ugyanez a jelenség nyilatkozik meg abban is, hogy ott, ahol többes szavazat, kuriánkénti választás stb. egyenlőtlené teszi a választói jogot, rendszeren nagyobb számmal vesznek részt a szavazásban azok, akiknek a törvény nagyobb befolyást biztosít.

Hogy a választói rendszer igazságtalansága és tökéletlensége mennyire csökkenti a leszavazok arányszámát, azt eléggé mutatja az a körülmény, hogy Poroszországban a landtag-képviselők választásánál, amely a teljesen elavult dreiklassensystem alapján történik, az ösválasztóknak rendszeren több mint 80%-a tartózkodik a szavazástól, míg a birodalmi gyűlési választásoknál, ahol általános a szavazati jog, az 1907-iki választás alkalmával is, mindössze 15.5 volt ugyancsak Poroszországban az abstinensek arányszáma.

A túlságosan gyakori választások is növelik az abstinensek számát, éppen így *a parlamentben fennálló egészségtelen állapotok*; hosszú ideig tartó céltalan obstructio, az ellenzéki pártoknak s így a politikai pártharcoknak a hiánya, általában minden olyan körülmény, amely megbénítja a politikai életet s ennek következtében a választókat is közönyöseké teszi.

A szavazástól való tartózkodásnak tehát megvannak a mélyen fekvő okai. Ha nagy az abstinensek száma, ha a választóknak 50-60%-a tartózkodik a szavazástól, az mindig

egészségtelen állapotokra mutat. Ha a kötelező szavazás emeli is a leszavazók arányszámát, az egészségtelen állapotok továbbra is megmaradnak. A kötelező szavazás mindig csökkenti a leadott szavazatok átlagos értékét, mert azok, akik csak kényszerűségből szavaznak le, rendesen lelkiismeretlenül gyakorolják a választói jogot. Az állam szempontjából nem kívánatos, hogy a szavazatok számuknak a növekedésével egyidejűleg elértéktelenedjenek. Ha gyökerében gyógyítjuk a bajt, ha az abstinencia okait szüntetjük meg, akkor a szavazatok száma emelkedni fog anélkül, hogy ez az elértéktelenedés bekövetkezzék.

A kötelező szavazás hívei azonban nemcsak azért kívánják ezt az intézményt, mert általában nagy az abstinensek száma. Szerintük éppen *a nagyobb műveltséggel rendelkező, tehát értékesebb választók tartózkodnak nagy mértékben a szavazástól* sokkal nagyobb mértékben, mint a munkásválasztók. A kötelező szavazásnak tehát az volna a rendeltetése, hogy a politikai életben való részvételre kényszerítse a magasabb társadalmi osztályokat és megakadályozza azt, *mert különben megtörténhetik*, hogy a hatalom és vezetés ezeknek az indolentiája következtében egészen a műveletlen tömegnek, illetőleg az azt irányító demagókoknak a kezébe jusson. Éppen ezért tekintik az általános választójog correctivuma gyanánt a kötelező szavazást.¹⁾

A kötelező szavazásnak ezt a hatását azonban nagyon problematikusnak tartjuk. A választási statisztika nemcsak nálunk Magyarországon, hanem mindenütt sokkal tökéletlenebb, sem hogy képesek volnánk egészen pontosan megállapítani, hogy a művelt vagy műveletlen társadalmi osztályok tartózkodnak-e nagyobb arányban a szavazástól. A közvélemény inkább ellenőrzi a nagyobb műveltségű egyének közéleti szereplését s így ezeknek a szavazástól való tartózkodása inkább feltűnik. De hogy az abstinensek túlnyomó száma a legnagyobb műveltségű választók sorából kerülne ki, az egyszerű feltevés, amit statisztikailag egyáltalában nem tudunk igazolni. Az bizonyos, hogy a socialdemokrata-párt, a szigorú

¹⁾ LABAND is azért helyesli a kötelező szavazást (Deutsche Juristen-Zeitung. 1910. 219. 1.), mert növeli azoknak a mérsékelt és megfontolt elemeknek a befolyását, amelyek különben távol maradnának a szavazástól.

pártfegyelem és annak következtében, mert itt a párt- és az osztályérdekek tökéletesen fedik egymást, nagyobb arányban képes a maga választóit leszavaztatni, mint a többi pártok. De igen nagy tévedés volna a socialdemokrata-párt szavazóit a műveletlen és értéktelen választókkal azonosítani, és azt hinni, hogy a többi választók mind a műveltebb és értékesebb elemek sorából kerülnek ki, akiknek szavazásra való kényszerítése emelné a parlament színvonalat. A parlament niveaujának emelése és a műveltebb osztályok súlyának biztosítása céljából hozni be alapos és igazán kimerítő választási statisztika nélkül a kötelező szavazást, sötétbe való ugrás, melynek a hatása egészen kiszámíthatatlan.¹⁾

Figyelembe kell venni azt, hogy ha a műveltebb társadalmi osztályok nagyobb arányban tartózkodnak is a szavazástól, mint a műveletlenek, a műveletlenek sokkal többen vannak s így nálunk egy kisebb arányszám is abszolút számokban sokkal több abstinenst jelent, akiket a kötelező szavazás szintén az urna elé kényszerít s így megtörténhet, hogy a szavazási kényszer végeredményben nem a művelt, hanem a műveletlen elemek szavazatainak az abszolút számát emelné. Azt sem szabad számításán kívül hagyni, hogy a kötelező szavazás egyes választókkal szemben hatástalan marad s ezek rendszeresen a művelt és nem a műveletlen elemek sorából kerülnek ki.

A kötelező szavazás hívei szeretnek ennek az intézménynek két állítólagos előnyére rámutatni. Először arra, hogy a *kötelező szavazás nagy mértékben növeli a polgároknak az állam iránti érdeklődését és politikai iskolázottságát*, másodsor, *hogy mérsékli a választási küzdelem hevességét*. Mind a két állítás felületes. Azt hogy a kötelező szavazás növeli a polgárok politikai iskolázottságát, nem fogadhatjuk el. Büntetésekkel rákényszeríti ugyan a polgárokat arra, hogy politikával foglalkozzanak, hogy eldöntsék, kire adják le szavazatukat, de ez még nem jelent politikai iskolázottságot. A kötelező szavazás a nem szavazók indolens tömege ellen irányul, akik semmiféle érdeklődéssel nem viseltetnek politikai kérdések iránt. Kényszereszközök és vexatorius intézkedések fogják a hiányzó érdeklődést ezekben az indolens és makacs egyé-

¹⁾ Ugyanígy JELLINEK: Ausgewählte Schriften und Reden. (II. kötet 217. és k. 1.)

nekben felkölteni és őket a politikai kérdések alapos tanulmányozására serkenteni? Az állam iránti ragaszkodást pedig éppen nem fokozza a kötelező szavazás, sőt inkább ellen-szenvet és elkeseredést támaszt az állam iránt s kellemetlen teher színében tünteti fel a polgárok legfontosabb politikai jogát.

Éppen ilyen felületes az az állítás is, hogy a kötelező szavazás a választási küzdelem mérséklését eredményezi. Ha a küzdelem csak a körül forogna, hogy melyik pártnak sikerül a választót az urna elé állítani, a szavazási kényszer nem csak enyhítené, hanem egészen meg is szüntetné a választási küzdelmet, mert megszűnnék a küzdelem tárgya, feleslegessé válnék a pártok rábeszélése, az állam maga kényszerítené a polgárokat arra, hogy leszavazzanak. De a választási küzdelem tudvalevően egészen más kérdés körül forog. A pártok nem azért küzdenek, hogy a választó egyáltalában leszavazzon, hanem, hogy egy meghatározott egyénre, az ő jelöltjükre adja le a szavazatát. A szavazatokért való küzdelem éppen olyan heves kötelező szavazás esetén is a pártok között. Sőt mivel azt az energiát, amelyet eddig arra fordítottak, hogy a választókat a szavazásban való részvételre rábírájék, most már egymás ellen használhatják fel, esetleg még hevesebbé válik a választási harc.

Azt az előnyét azonban már el kell ismernünk a kötelező szavazásnak, hogy *csökkenti a választási megvesztegetések számát.* A választók egy része ma nem is tudja, hogy immoralis dolgot követ el akkor, amikor szavazatát eladja. Tiltakozik az ellen, hogy a szavazatát adta el; ő egyszerűen egy méltányos kártérítésben részesült. A jelöltek azt kívánják tőle, hogy hagyja abba a munkáját és menjen el rájuk szavazni. Egészen természetesnek találja, hogy a munka vesztéseért kárpótlásban részesítik. A kötelező szavazás nagyon alkalmas arra, hogy a legegyszerűbb választó előtt is tisztázza a választási jog lényegét, azt, hogy itt egy állampolgári kötelességnek a teljesítéséről van szó. Ha az állam büntetésekkel kényszeríti a polgárokat arra, hogy leszavazzanak, senki sem élhet többé abban a téves hitben, hogy a jelölteknek tesz szívességet akkor, ha a választási urna elolt megjelenik. A szavazási kényszer nyilvánvalóvá teszi, hogy a

megvesztegetett választó nem munkavesztéséért kapott kárpótlást, hanem a szavazatát fizettette meg. Emellett a rendszer mellett nyilvánvaló a megvesztegetés immoralis volta s ez a választások tisztaságára csak jó hatással lehet. Ezt a célt azonban természetesen nemcsak a kötelező szavazással, hanem állampolgári neveléssel, a polgárok politikai iskolázásával is képesek vagyunk elérni.

A kötelező szavazás hívei nagy elragadtatással szólnak ennek az intézménynek az *eredményeiről*, arról, hogy az *mindenütt milyen óriási mértékben emeli a leszavazók arányszámát*, így hivatkoznak arra, hogy Belgiumban 1892-ben, a kötelező szavazás behozatala előtt, 10 volt az abstinensek arányszáma s hogy ez a szám 1894-ben, a reform után, 5-re szállt alá s azóta is állandóan 5 és 8 között változik. Ausztriában pedig azokban az országokban, ahol kötelező a szavazás, az összes választóknak 93%-a leszavazott az 1907-iki választások alkalmával, míg 1897-ben 71.9, 1901-ben pedig csak 56.7 volt a leszavazók arányszáma az általános választói jog kúriájában azokban a kerületekben, ahol a szavazás közvetlenül a képviselőjelöltekre történt s 1907-ben is azokban az országokban, ahol nincs szavazási kényszer, az összes választóknak mindössze 82.6%-a szavazott le.

Ezek az eredmények azonban bennünk sehogy sem tudnak lelkesedést ébreszteni a kötelező szavazás iránt. Hogy a szavazási kényszer csökkenti az abstinensek számát, az egészen természetes dolog; de nemcsak az a kérdés, hogy emelkedett-e a leszavazók arányszáma, hanem az is, hogy növekedett-e az egyes leadott szavazatok értéke, a parlament színvonala, nagyobb lett-e a polgárok belső érdeklődése az államügyek iránt, általában, hogy mennyiben volt előnyös és hasznos az államra nézve ennek az intézménynek a behozatala. Erre nézve pedig az idézett statisztikai adatok semmiféle felvilágosítást nem nyújtanak.

De a szavazatok számának az emelkedését nem is lehet kizárólag a kötelező szavazás javára írni. Mindkét államban gyökeres parlamenti reform alkalmával fogadták el ezt az intézményt s így teljesen kiszámíthatatlan, hogy mennyiben lehet a kötelező szavazásnak s mennyiben a reform egyéb intézményeinek, pl. az általános választói jognak, vagy Belgium-

ban az arányos képviseletnek a hatása gyanánt tekinteni az abstinensek számának csökkenését.

Ha tehát a politikai tudomány általános szempontjaiból nézzük a kérdést, a kötelező szavazást nem helyeselhetjük. A választói reform kérdéseit azonban rendesen nem ebből a szempontból vizsgálják s a törvényhozót sem ezek a szempontok indítják egy intézménynek az elfogadására vagy elvetésére. A kötelező szavazás kérdését sem a politikai tudomány általános igazságainak, hanem a *pártérdekeknek a szempontjából* vizsgálja a gyakorlati politikus és a törvényhozó.

Hol az erősebb, hol a gyengébb párt kívánja a kötelező szavazást. Az abstinensek pártállása egészen ismeretlen s minden párt szereti a nem szavazókat a maga hívei gyanánt tekinteni. A gyenge párt megerősödését, a többségben lévő még nagyobb többséget remél a szavazási kényszertől. Éppen ezért az sincs kizárva, hogy a szemben álló pártok mindegyike kívánja saját érdekében a kötelező szavazást. De viszont ez bizonyítja legvilágosabban, hogy a szavazás kötelezővé tétele sötétbe való ugrás, amelynek a hatását előre kiszámítani nem lehet.

A kötelező szavazás éle mégis rendesen a radicalis pártok ellen irányul.¹⁾ A tapasztalat mutatja, hogy a radicalis pártok, főleg a socialdemokrata párt, tökéletesebben vannak szervezve, mint a conservatív pártok s nagyobb arányban képesek szavazóikat az urna elé állítani. A conservatív pártok a radicalisok erős szervezettségének ellensúlyozását várják a szavazási kényszertől. Éppen ezzel függ össze az a jelenség, hogy a kötelező szavazás rendesen úgy nyer megvalósulást, mint egy nagyarányú parlamenti reformnak egy részlete s akkor, amikor a választói jog általánossá tétetik. Amikor a közvélemény nyomása alatt egy conservatív parlament kénytelen radicalis választójogi reformot megvalósítani, rendesen igyekszik olyan intézményeket létesíteni, amelyek a radicalis reform hatását tompítani fogják. Ilyen intézmény a kötelező szavazás is.

Belgiumban is főleg ez a körülmény indította a törvényhozást a szavazás kötelezővé tételére. Félt, hogy a választói

¹⁾ MAYR azért kívánja a kötelező szavazást (Das proportionale Wahlverfahren 46 és k. 1.), mert szerinte a Németbirodalomban a socialdemokrata pártot megtizedelné.

reform, amely nagy mértékben kiterjesztette a választói jogot, a radicalis pártok túlságos megerősödését fogja eredményezni¹⁾.

Ausztriában az 1907-iki parlamenti reform alkalmával ugyancsak az általános választói joggal egyidejűleg hozták be facultative a kötelező szavazást. A törvényhozás a tartománygyűlésekre bizta a meghatározását, hogy az illető örökös tartomány területén kötelezővé teszik-e a birodalmi gyűlési képviselők választásánál a szavazást. Ausztriában főleg a keresztény-socialista párt foglalt erősen állást e mellett a reform mellett, a socialdemokrata párt fenyegető előrenyomulását remélvén ezzel megakadályozni²⁾ s a túlnyomóan conservativ tartományok voltak azok, amelyek siettek ezt az intézményt törvénykönyvükbe iktatni; így Alsó- és Felső-Ausztria, Salzburg, Vorarlberg, Morvaország és Szilézia.

Pártérdekük tartják vissza a francia republikánusokat attól, hogy a szavazást kötelezővé tegyék. Daczára, hogy a francia irodalomban élénken tárgyalják ezt a kérdést³⁾ s a kamarában is többször tettek indítványt a szavazási kényszer behozatalára nézve, a parlamenti többség nem tud lelkesedni ezért a reformért. Tudja, hogy a kötelező szavazás actiora kényszerítené azokat az elégedetlen monarchistákat, akik jelenleg távol tartják magukat a politikai élettől; ez pedig a republikánus pártok gyengülését eredményezné.⁴⁾

Hasonló szempont akadályozza *Olaszországban* is a szavazás kötelezővé tételét, daczára, hogy az irodalomban igen sok lelkes híve van ennek az intézménynek⁵⁾ s az abstinensek nagy száma különösen indokolná a szavazási kényszert. De a parlament és a kormány nem tartja kívánatosnak, hogy a klerikálisok passivitását ezzel a reformmal megtörje.

Nálunk Magyarországon ez a kérdés azért nem tudott eddig nagyobb érdeklődést kelteni, mert nincs politikai párt, amelynek szüksége volna erre a reformra s amelynek érdekében állana mellette propagandát csinálni. A radicalis pártok nem kívánják a kötelező szavazást, mert tudják, hogy ha általános lesz a választói jog, nagyobb arányban lesznek

¹⁾ TRIEPEL, Wahlrecht und Wahlpflicht, Dresden, 1900, 35. 1.

²⁾ SPIRA i. m. 147. 1.

³⁾ Lásd TRIEPEL gondos összeállításúéi, m. 43. 1.

⁴⁾ SPIRA, i. m. 147. 1.

⁵⁾ VUTKOVICH, i. m. 45-46, TRIEPEL, i. m. 45-46. 1.

képesek szavazóikat az urna elé állítani, mint a többi pártok. Éppen ezért csak a választói jog általánossá tételét sürgetik. Hasonló a helyzet a függetlenségi pártokra nézve is. Ők viszont csak a titkos szavazást kívánják, mert abban a meggyőződésben élnek, hogy abstinens választóikat csak a függés és bátortalanság tartja vissza a szavazástól s titkos szavazás mellett nem kell őket büntetésekkel kényszeríteni a szavazásra. A többségben lévő pártnak sem érdeke, hogy a választói jog nagyarányú kiterjesztésével egyidejűleg, különösen ha a választói jog nem csak általános, hanem egyenlő is lesz, kötelezővé tegye a szavazást. Az általános és egyenlő választói jog nálunk teljesen műveletlen egyéneket juttatna politikai befolyáshoz, ezzel minden valószínűség szerint nem a mai többségi pártnak, hanem a nemzetiségi és a reactionárius pártoknak az erősödését eredményezné. Ezeket a teljesen műveletlen tömegeket előbb fel kell rázni a politika iránti közönyösségükből s a többségi pártnak nem érdeke, hogy a kötelező szavazással megkönnyítse a nemzetiségi és reactionárius pártoknak ezt a végeredményében ellene irányuló munkáját.

A kötelező szavazás nálunk általános és egyenlő választói jog mellett nem a műveltebb és értékesebb, hanem a műveletlen elemeknek a politikai befolyását növelné. Az általános választói jognak ugyan nagyon valószínűleg nálunk is meg lesz legalább átmenetileg az a hatása, hogy a nagyobb műveltségű választók közül sokan tartózkodni fognak a szavazástól azért, mert keveselni fogják azt a befolyást, amelyet az új választói rendszer számukra biztosít és méltánytalannak fogják tartani, hogy nekik éppen annyi beleszólásuk legyen az államügyek intézésébe, mint a politikai analfabéta választóknak. Azonban, bír itt természetesen egészen feltevésekre vagyunk utalva, alig hisszük, hogy ezek száma ellensúlyozná azoknak az abstinenseknek a számát, akik teljes tudatlanságból fognak távol maradni a szavazástól.

Különben ha a gyakorlati politikus szemüvegén keresztül nézzük a kérdést, e felett az intézmény felett csak az egész választási rendszerrel való összefüggésében lehet ítéletet mondani. Lehet olyan választói rendszer, amely mellett politikai szempontból kívánatos a kötelező szavazás, míg egy másik rendszer mellett ugyanabban az államban nem az.

Így ha nálunk a törvényhozás elfogadná a többes szavazatok rendszerét, amint azt az Andrassy-féle javaslat tervezte, megfontolandó lenne, hogy ugyanazok a politikai szempontok, a melyek a többes szavazatok rendszere mellett szólnak, nem teszik-e kívánatossá a kötelező szavazás egyidejű behozatalát. A többes szavazatok rendszere a középosztály számára akarja biztosítani a politikai vezetést. Ez a törekvés pedig teljesen megghiúsulna, ha a többes szavazattal felruházott egyének tömegesen tartózkodnának a szavazástól, az egy szavazattal bírók pedig valamennyien leszavaznának. Ha statisztikai adatok, vagy egyéb körülmények azt mutatnák, hogy ez az állapot be fog következni, a törvényhozásnak, ha tényleg biztosítani akarja a középosztály politikai vezetését, be kell hoznia a kötelező szavazást. Igaz ugyan, hogy ezzel növelné a műveletlen osztályok politikai befolyását is; de éppen a többes szavazatok révén nagyobb hasznot hajtana ez az intézkedés azoknak a pártoknak, amelyek választóikat a több szavazattal bíró egyének sorából veszik.

Abban a kérdésben tehát, hogy a küszöbön álló parlamenti reform alkalmával kívánatos-e nálunk a magyarság suprematijának biztosítása végett vagy egyéb politikai szempontból kötelezővé tenni a szavazást, csak a reform összes részleteinek mérlegelése alapján lehet állást foglalni. De még úgy is igen nehéz ebben a kérdésben dönteni, mert sajnos nincs részletes választási statisztikánk. A szavazás nyilvánossága nálunk lehetővé tenné ugyan választási adatoknak igen kimerítő statisztikai feldolgozását, amely kimutatna, hogy a különböző foglalkozású egyének mely pártok jelöltjeire szavaztak, milyen arányban tartózkodtak a szavazástól stb., de ma a statisztikai évkönyv sovány adatai egyáltalában nem nyújtanak ezekre a kérdésekre vonatkozólag felvilágosítást. Természetesen a reform utáni választás adatait kellene ismernünk ahhoz, hogy a kötelező szavazás mellett vagy ellen foglalhassunk állást; de némi útmutatást az eddigi választások eredményei is nyújtanak. Statisztikai adatok ismerete nélkül hozni be azonban a kötelező szavazást, könnyelmű és kiszámíthatatlan hatású lépés volna, amelyre egy felelős államférfiú sem vállalkozhatik.

(Folytatása következik.)